

Немає вибору в художника

Тетяна Дениско

Місіс Лаурі і син / Mrs Lowry & Son

Драма, біографія

Режисер Едрієн Ноубл

Сценарій Мартіна Гесфорда

Оператор Жозеп М. Сівіт

Композитор Крейг Армстронг

У ролях: Ванесса Редгрейв, Тімоті Сполл, Стівен Лорд, Джон Алан Робертс, Венді Морген та ін.

Виробництво: Genesis Pictures, Великобританія. 2019

Тімоті Сполл, Ванесса Редгрейв у фільмі «Місіс Лаурі і син». Режисер Едрієн Ноубл. Великобританія. 2019.

Прем'єра фільму «Місіс Лаурі і син» відбулася влітку минулого року на Единбурзькому міжнародному кінофестивалі. Поставив його знаний британський театральний та оперний режисер Едрієн Ноубл. Це розповідь про відомого британського художника Лоренса Стівена Лаурі, його творчість та складні стосунки з авторитарною матір'ю Елізабет. У фільмі по суті двоє головних персонажів (довкола їхніх діалогів і розвивається драматичний сюжет, який проте не назвеш млявим), та ще кілька з'являються на маргінесах кінооповіді, що не завадило їм міцно зафіксуватися в концентричній структурі байопіка, пронизаного короткими флешбеками, які нагадують повторювану музичну фразу. Нічого дивного: стрічку знято на основі однойменної п'єси Мартіна Гесфорда (він же – автор сценарію), яка йшла в театрах, ось чому в ній такі психологічно переконливі діалоги й обмаль персонажів.

Отже, головних двоє – прикута до ліжка мати (Ванесса Редгрейв) і прикутий до неї обов'язком син (схудлий до невпізнання Тімоті Сполл), які мешкають у робітничому кварталі промислового містечка Пендлбері. Мати в молоді літа мріяла стати концертною піаністкою, але не змогла реалізуватися: завадило слабе здоров'я, нестабільне

фінансове становище родини чи ще щось істотніше (можливо, забракло таланту). Вона владна, примхлива, егоїстична, звинувачує у своїх бідах покійного чоловіка, який залишив родину з боргами, і сумує за Вікторія-парк, районом білих накрохмалених комірців, де вона колись мешкала: «Істини життя немає в Пендлбері. Наш світ у іншому місці, де ми повинні жити». Сина, збирача орендної плати за житло й художника, який вважає своїм обов'язком закарбувати образ життя, і тому ночами просиджує за мольбертом у мансарді, стара вважає невдахою: кар'єри не досяг, його картин не купують. Адже він малює індустріальні пейзажі, фабрики, вокзал, самотніх у натовпі бідняків. «Із твоєю головою щось не так. Ти бачиш красу там, де її немає», – докоряє вона синові, запевняючи його, що «чаша з фруктами була би великим кроком уперед». Цю одвічну дискусію про призначення мистецтва – має воно милувати око, естетизувати навколишню дійсність чи бентежити людські душі, відкривати їм непривабливу правду життя, змушуючи вчитися емпатії, піддаючи безжальній трансформації, – стрічка Ноубла подає вельми переконливо: сперечаються дві найрідніші людини, і порозуміння годі очікувати: олія і вода не поєднуються.

І хоч як немолодий уже Лорі любить матір, він нізащо не погодиться з її точкою зору, так само, як і з думкою критика містера Дембі, який у газетній публікації назвав його картину бридкою. Він страждає від ран, завданих матір'ю, він шукає розради в спогадах про дитинство (короткі флешбеки, які розбавляють сцени в приміщенні), в грі з вуличними дітлахами, в мандрівці за місто, в музиці, а найбільше – в праці за мольбертом. У нього немає вибору, він знає, що він – художник, людина, яка малює. Тільки зрідка його обличчя перекошує щось схоже на мовчазний плач – гримаса глибоких страждань.

Дует двох відомих британських акторів у цьому фільмі неперевершений. Ванесса Редгрейв свідомо не намагається викликати співчуття до свого персонажа. Проте образ цей амбівалентний – уважний глядач не раз запитає себе: звідки в її сина мистецькі амбіції, чи не від матері? а його впертість, непоступливість?..

Тімоті Сполл, за плечима якого недавня роль видатного англійського мариніста Вільяма Тернера в увінчаному численними нагородами фільмі Майка Лі «Містер Тернер» (2014), ліпить образ самотнього художника просто-таки філігранно: ми бачимо його з пензлем у руді й віримо, що саме такий вираз обличчя був у Лоренса Лаурі, коли він створював свої унікальні полотна. А так по-дитячому усміхався і диригував пальцем, коли слухав класичну музику. І недаремно віримо, бо як дізнаємося з інтерв'ю Спо-

За фасадом сімейного міфу

Юлій Швець

«Зрадник»

Сценарій: Марко Беллоккіо, Лудовіка Рампольді, Валія Сантелла, Франческо Пікколо

Режисер Марко Беллоккіо

Оператор Владан Радовік

Композитор Нікола Пьовані

У ролі Томмазо Бушетти – П'єрфранческо Фавіно
Італія, Франція, Бразилія, Німеччина. 2019

Живий класик італійського та світового кіно Марко Беллоккіо зняв мафіозну сагу «Зрадник», побудовану на документальному матеріалі. «Хрещений батько» кіно контестації¹ чимало потрудився на ниві кримінального жанру. Тому нинішній його погляд вельми цікавий у загальному осмисленні гангстерського міфу. І хоча фільм залишився без призвів на Каннському МКФ 2019 року, він став суспільною подією, ввійшовши в топи глядацьких і критичних уподобань. Гангстерський міф склався в кіно більш ніж століття і досяг апогею в стрічках «Одного разу в Америці» (1984) Серджо Леоне та трилогії «Хрещений батько» (1972, 1974, 1990) Френсіса Форда Копполи. Але кризь брутальність в обох «іконах бандитського стилю» проривав грандіозніший конфлікт: між жадібністю та вільною поезією, що звучала в серці мафії. У фільмі Леоне немолодий герой Роберта де Ніро, в юності позбавлений волі й половину життя змушений переховуватись від таємничого ворога, несподівано стикається у фіналі з «воскреслим» мафіозі, який, привласнивши спільну «касу», зумів реалізувати фундаментальну мрію про сенаторське крісло. У масштабній трилогії Копполи «класове» протистояння між безмірною жадібністю й класичним ідеалізмом «сімейних цінностей» (мафія й сім'я в італійському дискурсі – більше ніж синоніми) не є прямим, однак воно цементує сюжетні лінії цієї «євангелії» кримінального світу.

Розширення контролю над «територіями», прагнення грошей і влади, а передусім – людської поваги, не раз висвітлювалися в італійському кіно, зокрема у фільмах Нанні Моретті та Маттео Гарроне. Новітня традиція розвінчання гангстерського міфу утвердилась і в кіно північноамериканському. Проте чимало його «шедеврів» виглядають ідеологічно ангажованими: в них прозирають

Кадр з фільму «Місіс Лаурі і син».

лла, актор, готуючись зіграти роль видатного художника, шість чи сім разів передивився документальний фільм про Лаурі 1957 року, щоб засвоїти його жести й міміку¹, а також годинами роздивлявся його полотна в Центрі Лаурі в Солфордї, де зберігається найбільша у світі колекція робіт майстра. «Що мене вразило на полотнах, то це якісь нереальні, хаотичні сцени, які, однак, повідомляли щось про наше реальне життя»², – говорив Тімоті Сполл, запевняючи інтерв'юєра в тому, що його робота зі створення образів Тернера і Лаурі полягає в тому, щоб знайти суть цих людей, а не в імітації³. І насправду, два образи, створені напрочуд пластичним, глибоким актором, зовнішньо й характерами, поведінкою цілковито різні, як абсолютно несхожими були у творчості й два митці: приземистий, вігальний, самовпевнений і навіть грубувато-жорстокий мариніст Тернер – і самотній, дивакуватий, високий, майже аутист, майстер індустріальних сцен і портрета Лаурі, який бачить «світло й атмосферу в найпохмуріших місцях» і малює, наче дитина. (Щодо високого зросту Лаурі, то тут режисерові й оператору, з огляду на невисокий зріст Сполла, довелося проявити винахідливість: на вулицях камера демонструє художника з нижнього ракурсу, додаючи йому зросту.) А схожими їх робить талант, нескитне бажання творити. Їхня унікальність. Їхній нонконформізм. Те, що вони творять не заради грошей.

Подібні фільми є немовби ілюстрацією до глобальної теоретичної проблеми психології: проблеми творчості. Її «порятункової» ролі. До роздумів про те, з якими людськими рисами пов'язана креативність. І тут неминуче постає гірке запитання: де українські художні фільми такого рівня про Боровиковських, Никифора Дровняка, Олександра Мурашка, Михайла Бойчука, Опанаса Заливаху, Аллу Горську, Катерину Білокур?..

¹ Thomason C. His spirit is connecting through the paint to every human being he sees – Vanessa Redgrave (August 28, 2019). – <https://quayslife.com/people/mrs-lowry-and-son-cast-interview/>

² Edwards D. Timothy Spall (Mrs Lowry and Son) – interview. – <http://theblurb.com.au/wp/timothy-spall-mrs-lowry-and-son-interview/>

³ Ibid.

¹ Ліворадикальний напрям в італійському кіномистецтві, що розквітнув наприкінці шістдесятих років минулого століття й мав значну кількість послідовників.